



**READY  
FOR  
EUROPE**

# **PREPORUKE**

**ZA POBOLJŠANJE STATUSA MLADIH U  
BOSNI I HERCEGOVINI NA PUTU  
EVROPSKIH INTEGRACIJA**

# PREPORUKE

ZA POBOLJŠANJE STATUSA MLADIH U BOSNI I HERCEGOVINI  
NA PUTU EVROPSKIH INTEGRACIJA

Implemented by:



In partnership with:



Co-Financed by:



**Za izdavača:**

Vijeće mladih Federacije BiH

RE.TE - Udruženje tehničara za solidarnost i međunarodnu saradnju

**Preporuke kreirala:**

Irma Rešidović

**Dizajn:**

Adin Pinjo

**Mjesec i godina izdavanja:**

februar, 2023. godine



POSEBNO HVALA	1
O organizacijama	2
O projektu "Ready for Europe"	4
Uvod	5
Aktivizam, volonterizam i omladinsko organizovanje u BiH	6
Zapošljivost mladih	9
Obrazovanje mladih	12
Mentalno zdravlje	15
Ekologija i zaštita životne sredine	17

## POSEBNO HVALA

organizacijama



**STEP BY STEP**



Centar za obrazovne inicijative "Step by step" i

Organizacija za zaštitu okoliša i unaprjeđenje  
turizma "STEP"

i članici Sekretarijata Vijeća mladih Federacije Bosne i Hercegovine, Berini Bulatović

na nesebičnoj podršci u izradi preporuka za predstavnike vlasti u oblastima obrazovanja, zaštite životne sredine i mentalnog zdravlja.

Hvala vam što na mlade mislite svaki dan i svojim radom unaprjeđujete naše životne standarde.

## I O organizacijama

**RE.TE - Udruženje tehničara za solidarnost i međunarodnu saradnju** je udruženje sa neideološkim pristupom u cilju borbe protiv siromaštva i za prava svih građana u svijetu. RE.TE. razvija svoje projekte u saradnji sa organizacijama širom svijeta, radeći na promjenama i borbi protiv siromaštva, a sve u korist ugroženih ljudi.

Iskustvo saradnje navelo je udruženje da sa posebnom pažnjom djeluje na afirmaciji socijalnih i ekonomskih prava, razvoju zapošljavanja i zaštiti životne sredine. Projekti saradnje su osmišljeni da podrže i osnaže postojeće ekonomske aktivnosti, povećaju stručne vještine, promovišu zapošljavanje mladih i žena, potaknu samozapošljavanje kroz obuku i mikrokreditiranje, unaprijede proizvodnju i marketing i podrže lokalne organizacije malih proizvođača. Također, podržavaju lokalne i nacionalne institucije u procesu unaprjeđenja usluga građanima, kroz stvaranje centara za usluge, obuku i lokalni razvoj.

RE.TE. ne želi biti samo tehnička organizacija, već prije svega organizacija fokusirana na globalna politička pitanja kroz implementaciju inicijativa za zaštitu prava na hranu i zemljište, brigu o djeci i obrazovanje, zdravstvo, dostojanstven rad i rodnu ravnopravnost. Svoje ciljeve RE.TE. iskazuje kroz:

- učešće u stvaranju socijalne i održive ekonomije podržavajući zadruge, sindikate, grupe u zajednici i udruženja poljoprivrednika koji djeluju sa istim ciljevima;
- povratak pristupa osnovnih prava ugroženim ljudima;
- doprinos održivom ruralnom razvoju jačanjem osjetljivih područja i zaštitom prirodnih resursa i socio-kulturne raznolikosti.

Pored toga, RE.TE kao strateški cilj prepoznaje i važnost uključivanja mladih u procese od značaja, te jačanje njihovih kapaciteta za svakodnevno odgovorno djelovanje u zajednici.

**Vijeće mladih Federacije Bosne i Hercegovine** je krovno tijelo mladih na području Federacije BiH, osnovano krajem 2015. godine od strane 6 kantonalnih vijeća mladih.

Vijeće mladih FBiH predstavlja otvorenu platformu gdje mladi svoje probleme i potrebe mogu jasnije i glasnije artikulirati prema onima koji trebaju kreirati okruženje za njihov zdrav rast i razvoj. Krovna smo predstavnička struktura mladih prepoznata Zakonom o mladima Federacije BiH koja okuplja preko 100 omladinskih udruženja.

Vijeća mladih jedina su legalna i legitimna krovna udruženja mladih na svim nivoima vlasti u FBiH. Kao takva, ova udruženja aktivno grade partnerstvo sa donosiocima odluka i institucijama vlasti kako bi mladi imali bolje politike, strategije i u konačnici bolji odnos s onima koje sami biraju. Učešće mladih u procesima donošenja odluka je ključno za kreiranje boljeg položaja mladih i upravo tu vijeća mladih imaju veliku ulogu. Vijeća mladih su prepoznata Zakonom o mladima FBiH gdje su jasno definisana u članu 4. Zakona, i to: **“Vijeće mladih označava krovnu udruhu mladih, zasnovanu na dobrovoljnom članstvu udruga mladih, a koje predstavlja interese mladih i udruga mladih.”**

Rad Vijeća mladih Federacije BiH zasniva se na tri osnovne oblasti:

- jačanje kapaciteta omladinskih organizacija i struktura unutar vijeća mladih;
- informisanje mladih o njihovim pravima, prilikama i obavezama i
- zagovaranje u oblastima važnim za mlade.

Kroz svoju strukturu okupljamo veliki broj omladinskih organizacija na području Federacije BiH, a kroz svoj način rada osiguravamo da mladi u potpunosti odlučuju o njima važnim pitanjima. Svoje kapacitete stavljamo na raspolaganje mladima i omladinskim udruženjima koji žele znati više informacija ili načine za poboljšanje uslova života mladih u zajednici, sa ciljem prepoznavanja mladih kao kreatora i nosioca promjena u bosanskohercegovačkom društvu.

## I O projektu “Ready for Europe”

- Jesu li mladi spremni za Evropu?
- Zašto je važno da mladi budu uključeni u proces EU integracija?

EU integracije su širok pojam i jako često ga povezujemo samo sa politikom. Međutim, evropske integracije predstavljaju proces industrijskog, političkog, pravnog, ekonomskog, društvenog i kulturnog povezivanja država u jednu cjelinu zvanu Evropska unija. Evropska integracija se ostvaruje preko Evropske unije i odredbi koje EU ima. Najuspješniji model savremenog mira i demokratije u svijetu je upravo EU. Kao takva, Evropska unija ima jedinstvene institucije i predstavlja najotvorenije tržište u svijetu za robe i usluge iz zemalja u razvoju. Trenutno broji 27 zemalja članica i približno pola milijarde stanovnika. Nauka i istraživanje, zdravlje, zapošljivost, ekologija, zaštita okoliša i pravosuđe samo su neke od oblasti koje BiH mora unaprijediti kako bi napravila korak naprijed u procesu integracija.

Sa željom da stvorimo prostor u kojem se mladi mogu edukovati i iznositi svoja mišljenja o temi EU integracija, u partnerstvu sa RE.TE - Udruženje tehničara za solidarnost i međunarodnu saradnju, implementirali smo projekat naziva **“Ready for Europe”**, putem kojeg smo ispitivali stavove mladih o njihovim potrebama, problemima i poljima djelovanja kako bismo poboljšali njihov status u društvu, te podstakli kreiranje i implementaciju adekvatnih omladinskih politika na putu evropskih integracija.

Glavni ciljevi projekta:

1. Uspostava struktura i umrežavanje mladih koji su zainteresovani za priključenje BiH u EU;
2. Podizanje nivoa svijesti i saznanja po pitanju prioritarnog djelovanja i reformi potrebnih za bolje napredovanje BiH na putu ka EU;
3. Definicija i realizacija prijedloga za učešće mladih u procesu donošenja odluka.

Kroz 6 događaja, okupili smo preko 200 mladih koji su se informisali i iznosili svoje stavove o temama EU integracija, ali i oblastima od značaja za mlade u tom procesu - obrazovanju, zapošljivosti, eko aktivizmu i zaštiti životne sredine.

Ovim projektom želimo svakoj mladoj osobi približiti pojam evropskih integracija, učešća u mehanizmima odlučivanja i podsticati usvajanje inovativnih obrazaca djelovanja u društvu.

*Projekat “Ready for Europe” implementira RE.TE. – Udruženje tehničara za solidarnost i međunarodnu saradnju u partnerstvu sa Vijećem mladih Federacije BiH, a finansira Ministarstvo vanjskih poslova i međunarodne saradnje Italije.*



# I Uvod

Kao mladi ljudi, često se susrećemo sa slabom ili skoro nepostojećom implementacijom zakonskih regulativa, zaključaka ili preporuka koje se isključivo odnose na poboljšanje statusa mladih u cijeloj Bosni i Hercegovini. Dok čekamo njihovu implementaciju ili pak izmjene i dopune, ne možemo se zaustaviti samo na njima i zanemariti potrebe mladih ljudi koje se mijenjaju i prilagođavaju trenutnim životnim standardima. Iako te potrebe ne zahtijevaju ekstremne uslove za njihovo ostvarivanje, iste podliježu promjenama prije nego dođe do njihove realizacije.

U neiscrpnom pokušaju zadržavanja Bosne i Hercegovine na putu integracije u Evropsku uniju, ustanovili smo nedostatak sistemskog prepoznavanja važnosti mladih u ovom procesu. Nizak nivo systemske podrške angažmanu mladih u BiH ponovo je vidljiv i kroz prizmu evropskih integracija.

Zbog toga, zajednički smo identifikovali oblasti u kojima BiH bilježi najveći jaz u poređenju sa stanjem u zemljama Evropske unije, a sve to iz perspektive mladih. Sve ideje, sugestije i zapažanja koja su nastala kao produkt našeg rada na projektu, detaljno su analizirana i korištena u svrhu kreiranja seta preporuka koje se nalaze pred vama.

PREPORUKE su kreirane u pet oblasti:

- **Aktivizam, volonterizam i omladinsko organizovanje;**
- **Zapošljivost mladih;**
- **Obrazovanje mladih;**
- **Mentalno zdravlje mladih i**
- **Ekologija i zaštita životne sredine.**

Početakom 2023. godine želimo prikazati značaj i uticaj mladih ljudi u sistemski važnim pitanjima, a sve u svrhu kreiranja boljeg okruženja i standarda života mladih u Bosni i Hercegovini.

Kreirane preporuke upućujemo predstavnicima vlasti na lokalnim, kantonalnim, entitetskim nivoima, kao i državnom nivou. Također, jedan dio preporuka upućujemo Delegaciji Evropske unije i donatorskoj zajednici u Bosni i Hercegovini.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Svi ostali građani i građanke Bosne i Hercegovine mogu koristiti ove preporuke za svoje aktivističke poduhvate, dokumente ili objave, ali sa jasnom naznakom izvora podataka.



## **I Aktivizam, volonterizam i omladinsko organizovanje u BiH**

Iako stara tek 100 godina, riječ "aktivizam" kroz vrijeme je označavala mnogo, posebice u okruženjima gdje se glas građana morao čuti. Prema definiciji Vijeća Evrope, aktivistom se smatra aktivan pojedinac koji iziskuje promjene, obično o političkim ili društvenim pitanjima. Aktivizam je ono što aktivisti rade, odnosno metode koje koriste kako bi doveli do određene promjene.

S druge strane, volonterski rad ili volonterizam je dobrovoljno ulaganje ličnog vremena, truda, znanja i vještina sa ciljem doprinosa zajednici ili društvu, ali prije svega sebi i svom ličnom rastu i razvoju.

U svrhu boljeg, značajnijeg i prisutnijeg djelovanja u poljima aktivizma i volonterizma, grupe aktivista i volontera odlučile su se organizovati u udruženja sa ciljem zajedničkog djelovanja. Pored udruženja i fondacija, osnovana su krovna tijela mladih sa istim ciljem, ali većim mogućnostima za osiguravanje boljeg životnog standarda mladih. S tim u vezi, u Bosni i Hercegovini omladinsko organizovanje i rad krovnih tijela regulišu tri zakona, i to: Zakon o mladima Federacije BiH, Zakon o omladinskom organizovanju Republike Srpske i Zakon o mladima Brčko distrikta BiH. Shodno zakonskim odredbama, omladinsko organizovanje predstavlja zakonski mehanizam kojim će podstaknuti aktivizam i volonterizam mladih, kao i učešće mladih u procesima donošenja odluka.

Pored omladinskog organizovanja, zakoni propisuju i druge komponente čija bi implementacija doprinijela boljem položaju mladih u cijeloj Bosni i Hercegovini.

Iako prepoznati zakonom, mladi svjedoče da se isti ne implementiraju na adekvatan način.

Zbog toga ali i unaprjeđenja statusa mladih u društvu, naše preporuke vezane su za punu implementaciju zakonskih mehanizama na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini, a to su:

### **na državnom nivou:**

- Uspostaviti kontinuiran rad Komisije za koordinaciju pitanja mladih u Bosni i Hercegovini kao jedinog tijela zaduženog za pitanja mladih na državnom nivou
- Osigurati punopravno članstvo BiH u Evropskom Omladinskom Forumu (EYF) kao mehanizmu za prepoznavanje značaja bh. mladih u EU.

### **entitetski nivo vlasti (Federacija BiH):**

- Usvojiti Strategiju prema mladima Federacije BiH, osigurati sredstva za provedbu Strategije prema mladima i imenovati nadzorno međuresorno vladino radno tijelo za provedbu Strategije prema mladima.
- Uključiti mlade u radna tijela i komisije pri Parlamentu i Vladi FBiH u skladu sa važećim odredbama Zakona o mladima Federacije BiH.
- Povećanje budžeta za mlade kako bi se obezbijedili kvalitetni uvjeti za razvoj života mladih.
- Unaprjeđenje komunikacije sa mladima putem web stranica i društvenih platformi Vlade FBiH i Parlamenta FBiH, a s ciljem ispitivanja mišljenja, povećanja transparentnosti i demokratičnosti.

### **kantonalni nivo vlasti:**

- Uspostavljanje odjela/sektora za mlade unutar nadležnog ministarstva ili vlade.
- Uspostavljanje budžeta za mlade u skladu sa Zakonom o mladima FBiH.
- Kreiranje zakonskog okvira za studentsko organizovanje.

### **entitetski nivo vlasti (Republika Srpska):**

- Osigurati punu implementaciju i monitoring implementacije Omladinske politike Republike Srpske za period od 2023 - 2027. godine.

### **Brčko distrikt:**

- Osigurati punu implementaciju Strategije za mlade Brčko distrikta BiH za period od 2022. do 2026. godine.

### **Preporuke za donatorsku zajednicu i Delegaciju Evropske unije u BiH:**

- Osigurati finansijsku podršku radu krovnih tijela za mlade u BiH putem operativnih grantova.
- Obezbijediti adekvatnu podršku i fokus na zagovaračke aktivnosti u oblastima značajnim za poboljšanje statusa mladih i jačanje kapaciteta omladinskog sektora u BiH.
- Jačanje regionalne saradnje krovnih tijela za mlade na Zapadnom Balkanu.





## **Zapošljivost mladih**

Evropska komisija zapošljivost definiše kao kombinaciju faktora pomoću kojih pojedinac pronalazi zaposlenje, zadržava radno mjesto i napreduje u karijeri. Poražavajući podaci pokazuju da je čak 356 531 ljudi nezaposleno u Bosni i Hercegovini, što predstavlja približan procenat od 30% ukupne nezaposlenosti u državi, temeljeno na razlici rezultata iz aprila 2022. godine. (Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, septembar 2022.) Ovi podaci svakako ukazuju na slab nivo implementacije zakonskih regulativa, ali i kreiranje novih prilika i programa za povoljan život mladih ljudi i njihov ostanak. Jedan od takvih programa jeste upravo **Garancija za mlade**, mehanizam Evropske unije koji uspješno djeluje na smanjenje nezaposlenosti mladih, ali i kreiranje prilika za one koji se dodatno žele usavršavati u svom polju djelovanja. Zbog toga, izrazito je važno koristiti dobre prakse iz regije i Evropske unije, te pružiti mogućnost implementiranja takvih programa u svrhu poboljšanja statusa mladih u našem društvu.

Kada pričamo o zapošljivosti, naročito je važno da se putem stalnog zaposlenja kreiraju uvjeti za kontinuirani razvoj i osiguranje najnovijih znanja i vještina koje tržište rada zahtijeva. S tim u vezi, preporučujemo:

- **Puna implementacija Garancije za mlade**, programa koji vam kao mladoj osobi koja je završila određeni ciklus obrazovanja u naredna 4 mjeseca garantuje posao, prekvalifikaciju, stažiranje ili nastavak studija.

## **Koraci koje je potrebno poduzeti u svrhu implementacije ovog programa ogledaju se kroz:**

- **Kreiranje i usvajanje cjelodržavne strategije zapošljavanja**

Jedan od najvećih problema sa kojim se susreće program Garancije za mlade je nepostojanje cjelodržavne strategije zapošljavanja. Kada bi postojali prioriteti usaglašeni na državnom nivou garanciju bi bilo puno jednostavnije realizovati, ona bi se mogla svesti na nivo tehničke implementacije. U ovom procesu posebnu pažnju posvećujemo Federaciji Bosne i Hercegovine koja jedina nema usvojenu strategiju zapošljavanja, iako dokument kao takav postoji. Bez strategije država pokazuje da nema zrelost realizovati ovako kompleksne projekte, a samim time i smanjuje svoje šanse i sposobnost da omogući bolje uslove za mlade korištenje sredstava EU.

- **Jačati savjetovanja mladih kroz izgradnju kapaciteta unutar službi ili klubova za traženje posla.**

Znanja i vještine savjetodavaca se trebaju kontinuirano nadograđivati kako bi mladima pružili adekvatne informacije i ispunili njihove potrebe glede podrške u procesima zapošljavanja.

- **Jačanje usluga karijerne orijentacije u okviru javnih službi za zapošljavanje, ali i saradnja sa obrazovnim sistemom kao ključnim dijelom sistema koji radi sa mladima.**

Posebno je značajno iz ugla maksimalnog iskorištavanja potencijala mladih ljudi u smislu realnijeg pozicioniranja na tržištu rada, njihove efikasne integracije po završetku školovanja, a u konačnici i omogućavanjem uslova u kojima mladi neće kao jedan od najznačajnijih karijernih motiva imati odlazak iz BiH

- **Kreiranje i implementacija aktivnih mjera zapošljavanja**

Aktivne mjere zapošljavanja su jako značajan mehanizam za podršku mladim ljudima. Mlade ljude je neophodno podržavati obezbjeđivanjem sigurnijih radnih mjesta, te je neophodno ispitati

prirodu statusa zaposlenja/ugovora mladih ljudi (ugovor za stalno ili ugovor na određeno), te radna mjesta za mlade oblikovati prema identifikovanim potrebama mladih ljudi. Tamo gdje su aktivne mjere zapošljavanja postojeće, iste je potrebno prilagođavati i vršiti kontinuirani monitoring, te na osnovu rezultata raditi na njihovom unaprjeđenju.

- **Provođenje plaćene prakse unutar programa pripravnika uz adekvatnu mentorsku podršku**

Strateški posmatrano, pripravništvo nema smisla ukoliko mlada osoba nije trajno ojačana, ne samo formalnim iskustvom, već znanjima i vještinama koje će iskoristiti za kreiranje svoje profesionalne budućnosti. Zbog toga je kao uslov finansiranja programa pripravnika neophodno da svaki pripravnik ima svoga mentora, koji će na kraju procesa biti u stanju procijeniti za šta je mlada osoba osposobljena u toku sufinansiranog zapošljavanja.



## **Obrazovanje mladih**

Obrazovanje je svrsishodna aktivnost usmjerena na postizanje određenih ciljeva, kao što je prenošenje znanja ili njegovanje vještina i karakternih osobina. Kao ciljeve obrazovanja možemo posmatrati razvoj razumijevanja, racionalnosti, ljubaznosti i poštenja.

Pravo djeteta na obrazovanje podrazumijeva i pravo na učenje. Ipak, školovanje ogromnog broja djece širom svijeta ipak ne vodi ka učenju. Bez kvalitetnog obrazovanja, djeca se suočavaju sa značajnim preprekama za zapošljavanje i zaradom u budućnosti. Postoji velika vjerovatnoća da će patiti od štetnih zdravstvenih ishoda, a manje je vjerovatno da će učestvovati u odlukama koje se na njih odnose – ugrožavajući njihovu sposobnost da oblikuju bolju budućnost za sebe i svoje društvo. (UNICEF)



Zbog toga, predlažemo rad na sljedećim oblastima:

### **Ulaganje u nastavnike i inicijalno obrazovanje svih obrazovnih djelatnika**

- Želimo li dovesti do promjene paradigme u poučavanju i učenju, potrebno je osigurati kvalitetno inicijalno obrazovanje za odgajatelje/ice, učitelje/ce, nastavnike/ce, stručne saradnike/ce svih kadrova. Ulaganje novčanih, materijalnih i ljudskih resursa u reformu i poboljšanje kvalitete inicijalnog obrazovanja pedagoških struka, a potom integrisanje novog kadra u obrazovne institucije dovest će do direktnog poboljšanja kvalitete u poučavanju i učenju.
- Usvojiti Standarde nastavničke profesije koji će osigurati način za propitivanje i procjenu obrazovnih djelatnika i njihove prakse. Standardi nastavničke profesije nisu način kontrole, već samoregulacija profesije i struke.

### **Škola i društvo koje žive vrijednosti**

- Nastavnicima/ama omogućiti autonomiju u njihovom obrazovnom radu. Njegovati vrijednosti slobode i povjerenja. Omogućiti im da u skladu sa postojećim nastavnim planovima i programima i/ili kurikulumima koriste metode koje smatraju adekvatnim kako bi učenici/ce razumjeli različite koncepte.
- Njegujući jednakost i pravičnost, vodeći se time da se obrazovanje smatra jednakim pravom za sve, osigurati besplatan pristup obrazovanju svim građanima/kama Bosne i Hercegovine.
- Poticati i vrednovati suradnju umjesto konkurentnosti među obrazovnim i akademskim institucijama.
- Destigmatiziranje oblika obrazovanja, strukovnih usmjerenja, kao i institucija u društvu želeći pružiti prostor u kojem svaka obrazovna institucija učenicima/cama nudi sve što je potrebno kako bi se razvili u cjelosti svog bića. Time kod učenika graditi vještine timskog rada, suradnje i timskog duha.
- Poticati i poučavati aktivnosti mirovnog i interkulturalnog obrazovanja – omogućiti svim učesnicima obrazovnog sistema mobilnost unutar i izvan okvira Bosne i Hercegovine. Poučavati za mir, razumijevanje i prihvatanje drugog i drugačijeg. Osigurati poučavanje zasnovano na ljudskim pravima i pravima djeteta.
- Obezbjeđivanje vršnjačke podrške na svim nivoima – poticati peer to peer učenje i razmjenu

znanja i iskustava među učenicima/cama uz razvoj empatije, asertivnosti i aktivnog slušanja u cilju unaprjeđenja socijalnih i emocionalnih sposobnosti.

- Uklanjanje arhitektonskih, institucionalnih, informativnih prepreka, te prepreka u vidu društvene stigme i stavova u okvirima obrazovnih institucija.

### **Učionica koja misli**

- Poticati inovativnost u okvirima redovnih i vannastavnih aktivnosti. Isticati pozitivne primjere nastavničkih i učeničkih inovacija.
- Obezbijediti adekvatno upoznavanje učenika sa pravima, obavezama i odgovornostima koje imaju u društvu.
- Osigurati kvalitetno sistemsko i profesionalno usmjeravanje, te savjetovanje učenika osnovnih i srednjih škola.
- Obezbijediti kvalitetno seksualno obrazovanje.
- Unaprijediti medijsku i informacijsku pismenosti mladih – učenike učiti kako da uče kako bi mogli adekvatno i kritički pristupiti svim informacijama koje do njih dolaze.

### **Održiva škola za održivu budućnost**

- Osigurati resurse i poticati školske aktivnosti koje će učiniti školsku infrastrukturu održivom, tako da troši manje resursa, a osigurava ono što je potrebno da se odgojno-obrazovni rad realizira bez smetnje. Poticati suradnju sa zajednicom i na taj način koristiti postojeće resurse bez štete za budućnost.



## ■ Mentalno zdravlje

Mentalno zdravlje je prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji definisano kao „stanje blagostanja u kojem pojedinac ostvaruje svoje potencijale, može se nositi sa normalnim životnim stresovima, raditi produktivno i plodno, te je sposoban pridonositi svojoj zajednici“.

Mlade ljude često percipiramo kao bezbrižnije od odraslih, međutim, njihovi životi su ispunjeni emocionalnim usponima i padovima. Prema nalazima međunarodnog istraživanja djece i odraslih koje su sproveli UNICEF i Gallup u 21 zemlji, a koje je prikazano u izvješću „Stanje djece u svijetu 2021. godine“, u prosjeku 1 od 5 mladih u dobi od 15 do 24 godine izjavilo je da se često osjeća depresivno ili ima slab interes za obavljanje raznih aktivnosti. Najčešći mentalni poremećaji kod mladih ljudi su anksiozni poremećaji, depresivni poremećaji, te poremećaji u hranjenju.<sup>2</sup>

Koliko je važno individualno praviti male korake koji će doprinijeti našem mentalnom zdravlju, kroz naš rad u posljednjem periodu trudimo se, kako na lokalnom nivou, tako i na području čitave države, kreirati sistem unutar kojeg se mentalno zdravlje mladih prepoznaje kao posebno važno.

<sup>2</sup> <https://www.vijecemladih.ba/fakat-je-vakat-za-bolje-omladinske-politike/da-li-sam-mentalno-zdrav-a-ako-sam-sretan-na/>

Na putu kreiranja takvog sistema, izdvajamo sljedeće preporuke za unaprjeđenje mentalnog zdravlja u Bosni i Hercegovini:

- **Donošenje Zakona o psihološkoj djelatnosti na nivou Federacije BiH** kojim će se regulisati pravo na obavljanje psihološke djelatnosti, sadržaj, uvjeti i način obavljanja psihološke djelatnosti, prava i obveze psihologa i korisnika psiholoških usluga, osnivanje i rad Komore psihologa Federacije Bosne i Hercegovine, disciplinska odgovornost psihologa, vježbenički staž, stručni ispit i izdavanje licence, te nadzor nad obavljanjem psihološke djelatnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine kao djelatnosti od interesa za Federaciju Bosne i Hercegovine.
- **Planiranje i izdvajanje sredstava za programe** prevencije mentalnih oboljenja kod mladih i podrške mentalnom zdravlju mladih koji će prepoznati mlade kao ranjivu kategoriju u društvu.
- **Planiranje i izdvajanje sredstava za programe obuke i/ili prakse** za studente prve i druge godine master studija psihologije unutar domova zdravlja ili centara za mentalno zdravlje, ili bilo koje druge ustanove koja zapošljava poziciju psihologa.
- **Uvođenje obaveznog nastavnog predmeta** od osnovne škole u kojem će se djecu i mlade učiti razvoju interpersonalnih vještina koje se odnose na način na koji funkcionišu i komuniciraju sa drugim ljudima.
- **Kreiranje programa** kojim će se raditi na razvoju vještina zapošljivosti mladih, a u svrhu unaprjeđenja mentalnog zdravlja.





## Ekologija i zaštita životne sredine

Ekologija predstavlja naučnu disciplinu distribucije, brojnosti i odnosa organizama i njihovih interakcija sa okolinom. (Ekologija: Od pojedinaca do ekosistema, 4. izdanje, Begon, C. R., Harper, 2006)

Ekologija i zaštita okoliša su ključne teme za održivu budućnost naše planete. Uključivši primjere dobrih praksi i izazove sa kojima se suočavamo, cilj je podstaknuti akciju na lokalnom i globalnom nivou za zaštitu naše planete.

Kako bismo osigurali ekološki prihvatljivo okruženje za trenutne i buduće generacije, moramo djelovati pravovremeno i spriječiti potencijalne ekološke katastrofe. Zbog toga, u potpunosti **podržavamo i iniciramo punu implementaciju programa Zelene agende** u našoj državi, strategije koja bi do 2050. godine Evropu trebala učiniti prvim klimatski neutralnim kontinentom. Zelena agenda za Zapadni Balkan potpisana je 2020. godine, a jedna od potpisnica je bila i naša država.

Kako bismo se kvalitetno približili implementaciji strategije, predlažemo:

- **Unaprijediti i povećati edukaciju mladih kroz obrazovni sistem po pitanju važnosti očuvanja zdravog i čistog okoliša.**

Trenutno, u obrazovnom sistemu je zastupljena edukacija po pitanju zaštite okoliša od predškolskog nivoa, međutim, usljed sve većih posljedica zagađenja okoliša, klimatskih promjena i novih tehnoloških trendova, potrebno je više sistematičnije raditi na jačanju ekološke svijesti upravo od najmlađih generacija. U Bosni i Hercegovini od nedavno je ponovo pokrenuta inicijativa za certificiranjem Eko škola u većem broju, što je svakako jedan od pozitivnih primjera sa kojim se treba nastaviti.

- **Kreirati i usvojiti strategije za mlade na svim nivoima, a kojima su zastupljeni ciljevi i akcije vezane za okoliš, sa posebnim akcentom usvajanja strategija na lokalnim nivoima**

Analizom trenutnih strategija prema mladima, donešenim na lokalnim ili višim nivoima vlasti u FBiH, malo ili nimalo se spominju ciljevi i akcije vezane za djelovanje mladih u polju okoliša. Uglavnom se isti odnose na do sada već ustaljene programe koje provode nadležne službe ili ministarstva, a koji se najčešće ne tiču uključivanja mladih u okolišnu problematiku.

- **Raditi na osnaživanju mladih i njihovom uključivanju u procese donošenja odluka po pitanju očuvanja okoliša i održivog razvoja u svojoj lokalnoj sredini**

Po pitanju donošenja odluka u oblasti zaštite okoliša, mladi su trenutno uglavnom involvirani kroz nevladin sektor. Shodno prisutnosti i ulozi mladih u takvim organizacijama, može se zaključiti da je osnaživanje mladih u ovoj oblasti na veoma niskom nivou, te da je potrebno raditi na unaprjeđenju.

- **Kreirati mogućnosti omladinskog volontiranja u sektoru zaštite okoliša**

Uskladiti potrebne zakone i pravilnike za olakšavanje volontiranja mladih koji će se odnositi i na oblast zaštite životne sredine i ekološke osviještenosti, te recikliranja.

- **Raditi sa mladima na unaprjeđenju i uvođenju novih inovacija, modela i tehnologija koji su prihvatljivi za okoliš**

Iznimno nizak broj inicijativa je vezan za pružanje prilika i šanse mladima za izražavanje i provođenje novih i inovativnih rješenja prihvatljivih za okoliš. Kao jedan od takvih primjera bio je Hackathon #ZaČistoSarajevo! koji je sproveden i podržan od strane Vlade Kraljevine Norveške, UNDP-a u BiH i Kantona Sarajevo.



## VIJEĆE MLADIH FEDERACIJE BiH

### **KONTAKT**

Buka 10, 71 000 Sarajevo

Bosna i Hercegovina

+387 (0)33 204 104

[info@vijecemladih.ba](mailto:info@vijecemladih.ba)

[www.vijecemladih.ba](http://www.vijecemladih.ba)